

Aanspraak

Afdeling Verzetsdeelnemers en Oorlogsgetroffenen

September 2011

Historicus en jurist Cees Fasseur
groeide op in het jappenkamp
Lampersari-Sompok

Sociale Verzekeringsbank

PENSIOEN &
UITKERINGS raad

Inhoud

Mag ik u even aanspreken? **3**

Cogis, kennisinstituut en vraagbaak **13**

Sterretje. Het waar-gebeurde verhaal van een meisje dat de jappenkampen overleeft **15**

Historicus en jurist Cees Fasseur groeide op in het jappenkamp Lampersari-Sompok **4**

Online expositie: De Verplichte Vaart. Koopvaardij in oorlogstijd **14**

Hoe houd je de herinnering aan de Holocaust levend? **16**

Willem Punt, overlevende van de scheepsramp met de Junyo Maru **8**

Tien jaar Joods Film Festival **15**

Zoek?! **20**

Vraag en Antwoord **22**

Puzzel **23**

Adressen / colofon **24**

Mag ik u even aanspreken?

Het is mij een groot voorrecht u te kunnen aanspreken als verantwoordelijke voor de juiste en correcte uitvoering van de wetten voor verzetsdeelnemers- en oorlogsgetroffenen. De Sociale Verzekeringsbank heeft vanaf dag één kosten noch moeite gespaard om u een tiptop dienstverlening te bieden. Ik hoop dat u dat heeft gemerkt. Het doet mij goed dat veel collega's zich zo inzetten.

Als SVB-er, maar zeker ook als voorzitter van het Indisch Herinneringscentrum Bronbeek (IHCB) in Arnhem ben ik er trots op u van dienst te kunnen zijn in het bijzonder in de maand augustus. Zoals elk jaar stond de maand augustus in het teken van het herdenken en van het herinneren van de brute oorlog in Zuid-Oost Azië. Maar ook de gespannen periode, de Bersiap, daarna. Voor veel landgenoten die hun jeugd en arbeidzaam leven in Nederlands-Indië hebben doorgebracht is augustus een gedenkmaand.

Op 15 augustus kwamen veel Nederlands-Indische mensen bij elkaar in Den Haag. Maar ook in andere gemeenten in Nederland werd massaal stilgestaan bij de tijd van weleer. Het IHCB heeft gekozen voor het thema van de vrouw in oorlogssituaties. Er is een tentoonstelling van portretfoto's van Indonesische vrouwen die in de Tweede Wereldoorlog gedwongen werden tot prostitutie voor de Japanse soldaten. Indrukwekkende portretten gefotografeerd door Jan Banning. De foto's staan symbool voor het onbeschrijflijke leed dat zoveel Indonesische, Indische en Nederlandse vrouwen en jonge meisjes in Nederlands-Indië is aangedaan. Het IHCB staat dit jaar stil bij de kwetsbare positie van vrouwen in elke oorlog. Ook vandaag worden vrouwen slachtoffer van bruto geweld. Zij zijn telkens weer de grote verliezers. Dat is een verdrietige constatering.

Erry Stoové

Voorzitter Raad van Bestuur Sociale Verzekeringsbank

'Onder mijn zusters vleugels voelde ik mij altijd veilig'

Historicus en jurist
Cees Fasseur groeide
op in het jappenkamp
Lampersari-Sompok
in Semarang op Java.

Cees Fasseur kreeg als enige historicus en jurist toegang van Koningin Beatrix tot het persoonlijk archief van Wilhelmina. Zijn Wilhelmina-biografie maakte hem in 2001 bekend bij het grote lezerspubliek. In Aanspraak vertelt hij over zijn jeugd in Nederlands-Indië. Fasseur is net vier jaar als hij met zijn moeder en zusje het jappenkamp Lampersari-Sompok ingaat en bijna zeven bij de bevrijding. Bij voorbaat plaatst hij al een kanttekening bij dit interview: 'Jeugdherinneringen zijn vaak onbetrouwbaar, want vaak weet je niet zeker of je het van horen zeggen hebt of dat je het echt zelf hebt ervaren.'

Overdag tennis, 's avonds bridge

'Aan de oostkust van Borneo in Balikpapan ben ik geboren op 11 december 1938. Mijn bijna vijf jaar oudere zus Willy was altijd heel zorgzaam voor mij. Mijn vader werkte voor de Bataafsche Petroleum-Maatschappij (BPM) en werd na verloop van tijd directeur van de drum-fabriek. Zijn fabriek maakte circa 1.000 olievaten per dag voor de grote olieraffinaderij. Mijn ouders leidden voor de Tweede Wereldoorlog een heel comfortabel leven. We hadden een huis met uitzicht op zee en drie man personeel. Mijn moeder ging overdag tennissen en 's avonds gingen mijn ouders bridgen of naar een film kijken op de BPM-soos. Onze baboe paste op mij en mijn zusje.

Oorlog om de olie

Eind juli 1941 besloten Amerika, Engeland en Nederlands-Indië samen Japan een olie-embargo op te leggen om zo een einde te maken aan de Chinees-Japanse oorlog. Na zes maanden was de Japanse olievoor-raad op en dan zou Japan de oorlog tegen China moeten staken. Op 7 december 1941 kwam de verrassingsaanval van Japan op Pearl Harbor. Twee dagen later werden mijn moeder, zus en ik al geëvacueerd met een vliegtuig van 'De Maatschappij' naar Java. Hier herinner ik mij helemaal niets van. Mijn vader bleef achter in Balikpapan als landstomer in een speciaal commando dat alle aardolieputten, boortorens en fabrieken moest vernielen vóór de komst van de Japanners. Nederlands-Indië volgde de tactiek van de verschroeide aarde. Zijn eigen fabriek blies hij op met dynamiet. Daarna vluchtte mijn vader met zijn medesaboteurs het bos in. Het was maar goed dat hij gevlucht was, want Japan bedreigde elke vorm van sabotage met de dood. Het KNIL-garnizoen en een aantal onschuldige burgers dat achterbleef, is zonder vorm van proces geëxecuteerd.

Cees Fasseur, Den Haag 2011.

Schuilplaats in de Lawu-bergen

Een watervliegtuig van de BPM bracht mijn vader van Borneo naar Java. Daar hielp hij de olieraffinaderij bij Tjepoe in Midden-Java op te blazen. Zijn oorlogsloopbaan eindigde bij de KNIL-artilleriewerkinrichtingen in Bandoeng. Na de capitulatie in maart had hij weinig zin om zich in uniform bij de Japanners te melden. Hij reisde in burger naar mijn moeder, mij en mijn zusje in het BPM-vakantieoord Sarangan in de Lawu-bergen op Midden-Java. De BPM zorgde goed voor zijn personeel. Pas op 29 april 1942, de verjaardag van Hirohito, werd de saboteurs gratie verleend. Wij zaten voorlopig met zijn vieren veilig in Sarangan aan een meer met een waterval in de bergen rond de vulkaan Lawu. Mijn vroegste jeugdherinnering is dat we bij de waterval waren. In het kolkende water stortte opeens een kantjil, een dwerghertje, in de diepte. Zo'n heftig beeld blijft langer hangen in je herinnering.

Het reisbureau Nippon

Tot mijn vierde verjaardag in december 1942 bleven we in Sarangan. Toen waren ook wij aan de beurt om te worden geïnterneerd. Mijn vader werd uiteindelijk naar het mannenkamp Tji Koeda Pateuh, ten noordoosten van Bandoeng, gebracht. Mijn moeder kreeg een oproep om zich te melden bij de bus met haar kinderen en slechts één koffer per persoon. "Het reisbureau Nippon" zou er voor zorgen dat de rest

van onze spullen zou worden nagestuurd. Ik herinner me de reis in de bus naar Madioen en de lange warme treinreis daarna naar Semarang met al die Europese vrouwen en kinderen opeengepakt. In het zuidoosten van de benedenstad van Semarang wees de bezetter twee kampongs, Lampersari en Sompok, aan als wijkkamp voor Europese vrouwen en kinderen. Dit kamp werd omheind met gedek, een hek van prikkeldraad en bamboe vlechtwerk. De oorspronkelijke Indische bewoners werden door de Japanners uit hun huizen weggestuurd. Als een van de eerste gezinnen in dit kamp kwamen wij aanvankelijk in een stenen huis terecht aan de hoofdstraat, de Hoofd-Mangga. Na een half jaar werden we overgeplaatst naar een kleine driekamerwoning van hout en gedek met een schuurtje aan de 9e Manggaweg. Dit huis moesten we delen met zeven anderen. Gelukkig was er wel stromend water, zij het niet altijd. Kamp Lampersari-Sompok was een wijk van circa 1 bij 1 kilometer, maar al gauw waren we hier opeengepakt met 3.000 vrouwen en 5.000 kinderen. Speelkameraadjes te over. Elke dag was er een drukkende hitte en in die laagvlakte waren veel muggen. Achter het gedek, pal naast het kamp, stond de Gouvernements Ambachtsschool waar we kinderen Maleise schoolliederen hoorden zingen. Twee weken later kwam reisbureau Nippon inderdaad onze spullen nabrengen. Ook de Chinese kamferkist waar ik sindsdien op sliep.

Mijn zusje Willy en ik met vader in de tuin, Balikpapan 1940.

Onze baboe paste op mij, Balikpapan 1940.

De mooiste dag in het kamp was de bevrijding.

Beschermd

In de aanwezigheid van mijn lieve moeder en zorgzame zusje voelde ik mij altijd beschermd. We zagen mijn moeder natuurlijk meer dan thuis. Voor al die volwassen vrouwen gold dat ze het luxe leventje met al die bedienden in één klap kwijt waren en nu zelf moesten gaan werken. Alle vrouwen en kinderen moesten voor het eigen huis 's ochtends en 's avonds op appèl staan om te controleren of er niemand gevlucht was. Iedereen had een Japans cijfer gekregen dat je hardop moest roepen. Als ik - zeker in het begin - niet altijd mijn Japanse cijfer kon onthouden, riep mijn zusje mijn cijfer. De vrouwen moesten volgens een rooster patjollen (de grond omspitten), sprietten trekken, en 's nachts wachtlopen. Vrouwen en oudere meisjes werden ongenadig hard geslagen door de Japanse en Koreaanse kampbewakers. Ik kan me niet herinneren ooit te zijn geslagen. Ze waren tegen kinderen niet onaardig. Mijn moeder leerde mij vanuit haar geheugen protestants-christelijke gezangen die ik dan zong met mijn jongenssopraan. Vaak kreeg ik na de eerste zin al bijval: "Als g'in nood gezeten..."

Honger

Mijn moeder had veel last van het klimaat. Bij gebrek aan airco zaagde ze daarom zelf een raam. In het begin van 1945 kreeg zij hongerodeem en lag toen veel op bed. Er waren dan andere vrouwen die zich het lot van mij en mijn zus aantrokken. Omgekeerd gebeurde dat ook. Als kind leer je snel dat je niet om eten moet zeuren als dat er niet is. We kregen vaak vreselijk vieze sagopap, witte balletjes van een soort behangstijfsel. Ik leerde al vroeg klokkijken om uit te rekenen wanneer we te eten kregen. En je leert aardig doen om te overleven. Toen mijn sterk vermaerde zusje in het laatste oorlogsjaar in het kampziekenhuis bijvoeding kreeg, pikte ik figuurlijk een paar sagoballetjes of rijstkorrels van haar hand mee.

Ook krijg je vanzelf een soort verlatingsangst. Je bent bang dat je moeder of je zusje ook opeens weg zal zijn. Je zag moeders en kinderen wegwijnen van de honger of besmettelijke ziekten, zonder dat ik als kind echt besepte dat ze zouden sterven. Of je hoorde moeders huilen als ze gescheiden werden van hun zoon als die op tienjarige leeftijd naar een mannenkamp moest gaan. Ondanks al die duizenden mensen om je heen, kon ik mij er toch heel alleen en verlaten voelen.

De bevrijding

De mooiste dag in het kamp was de bevrijding op 15 augustus 1945. Hollandse vlaggen lagen op straat uitgerold als herkenningsteken voor de voedseldroppingen van de laagvliegende Amerikaanse vliegtuigen. We kregen blikjes cornedbeef waar ik dol op was, en blikjes met dikke vette gecondenseerde melk die we met suiker tot een lekkernij maakten. Eind september 1945 verschenen de Brits-Indische Gurkha's, taaie en tanige mannen, in het kamp en ook Sikhs met hun tulbanden en

lange zwarte baarden. Zij lieten de Japanners de latrines schoonmaken en droegen hun taken op die de vrouwen vroeger moesten uitvoeren. We kregen een medisch onderzoek; ik woog bij het verlaten van het kamp niet meer dan 19 kilo.

Het weerzien

Toen de oorlog was afgelopen, is mijn vader weggegaan uit zijn kamp in Bandoeng en dwars over Java met de trein naar Semarang gereisd om ons te zoeken. Hij beseftte niet hoeveel gevaar hij liep in verband met mogelijke gewelddadigheden van Indonesische vrijheidsstrijders. Door het raam zag ik een magere Europeaan aan komen lopen. Mijn moeder slaakte een ijzingwekkende kreet en sprong uit het lage raam: "Sjaak, je bent terug!" Ze viel de mij geheel onbekende man in de armen. Dat moest dus wel mijn vader zijn, maar ik had er een heel andere voorstelling van; "Onze Vader die in de hemelen zijt..." Mijn moeder had haar man ruim drie jaar niet gezien en heel af en toe in een telegram via het Rode Kruis gelezen dat hij nog leefde.

Mijn vader nam ons - tegen alle kampregels in - mee om het weerzien te vieren. Hij regelde twee betjaks en we zouden nog diezelfde avond in de stad bij de befaamde Chinees 'Toko Oen' gaan eten. Er hing een angstaanjagende stilte, nergens brandde licht en alle straten waren verlaten. Omdat het er zo onheilspellend was, maakten we snel rechtsomkeert. De volgende dag was het kamp omsingeld door 'peloppers', de Indonesische vrijheidsstrijders, die agressief met stokken naar ons totoks (blanken) zwaaiden. Zij schreeuwden: "Merdeka! (vrijheid)". De Japanse kampbewaking liet ons vanaf dat moment het kamp niet meer uit. Onze onderdrukkers waren ineens onze beschermers geworden. Wij bleven in het kamp tot januari 1946. Daarna woonden we een paar maanden in een mooi huis in de wijk Nieuw Tjandi, in de bovenstad van Semarang, door prikkeldraad afgescheiden van de benedenstad die nog steeds in handen was van de Indonesische vrijheidsstrijders.

Weesgegroet

Vanaf mijn zesde jaar kreeg ik les van de zusters Franciscanessen in het kamp. Zij leerden mij versjes

en bidden. In juni 1946 ging ik op mijn zevende voor het eerst naar Nederland aan boord van de Kota Baroe. Voor mij was het geen kille ontvangst, want de kade stond vol met familie. Iedereen wilde de familie en het neefje uit Indië zien. Vijftig onbekende ooms en tantes, neefjes en nichtjes omhelsden mij. Vreselijk, want ik kon onmogelijk al die namen onthouden. We reden in een bus naar de Hoge Rijndijk in Leiden waar we logeerden bij twee ongehuwde tantes. Zij vonden mij zo schattig serieus bidden voor het eten, zodat mijn moeder mij vroeg: 'Cees, bid maar eens hardop!', waarop ik braaf een weesgegroetje uitsprak. Diep geschokt riepen beide tantes: "Mientje, zie je wel, hij is katholiek geworden!" Geschrokken verliet ik huilend de kamer. Er was enorme ophef over in ons hervormde gezin.

Last

Na de oorlog heeft mijn vader zijn eigen fabriek kunnen opbouwen en tot aan zijn pensioen, op de leeftijd van vijftig jaar, nog vijf jaar voor de BPM gewerkt. Op hoge leeftijd kreeg hij toch nog last van zijn ervaringen in het jappenkamp. Hij had nog vele schriften uit het kamp bewaard met de lekkerste recepten. "Waarom schreef je die op?", vroeg ik hem. "Met het uitwisselen van recepten en het praten over het bereiden ervan bestreden we het hongergevoel.", antwoordde hij. Ook had hij van djatihout schaakstukken gesneden en de servetringen met onze namen erop nog bewaard. Omdat ik zo jong was, had ik vrijwel geen schooljaren verloren. Tijdens mijn Leidse studietijd had naar ik schat een kwart van mijn medestudenten ook in jappenkampen gezeten. Dus met vrienden onder elkaar sprak je er weleens over. Toen bleek dat wij als gezin ongelofelijk veel geluk hebben gehad. Het had zo heel anders kunnen lopen, wat voor velen het geval is geweest! In mijn beleving was de honger het ergst. Onder mijn zusters vleugels voelde ik mij altijd veilig en ik had een lieve moeder. Dankzij hen voelde ik mij er - ondanks alle ontberingen - toch geborgen. Waarschijnlijk heb ik er daarom nooit meer over gedroomd, maar misschien komt dat nog?'

Interview en foto's: Ellen Lock

De 90-jarige Willem Punt
herinnert zich nog
elk detail van zijn
krijgsgevangenschap.

Op 18 september 1944 werd het Japanse vrachtschip Junyo Maru door een Engelse onderzeeër getorpedeerd voor de westkust van Sumatra. Aan boord was echter geen vracht, maar bevonden zich circa 6.500 meest Nederlandse en Engelse krijgsgevangenen en met name Javaanse en Ambonese dwangarbeiders, die vervoerd werden voor de bouw van de Pakan Baroespoorweg. De Engelse onderzeeër maakte ongeveer 5.620 slachtoffers, het grootste aantal doden op één schip in de zeegechiedenis. Ter vergelijking, op de Titanic vielen zo'n 1.500 slachtoffers. Een van de weinigen die deze scheepsramp nog kan navertellen is Willem Punt.

Lichtmatroos op de grote vaart

Willem Punt vertelt: 'Ik ben geboren op 9 juni 1921 als oudste zoon van een arm christelijk-gereformeerd gezin in IJmuiden. Mijn vader was kuiper, hij maakte tonnen voor de visvangst, maar zijn beroep raakte in onbruik en hij was vaak werkeloos. Doorleren zat er voor ons dus niet in. Op mijn zestiende werd ik lichtmatroos bij de Stoomvaart Maatschappij Nederland (SMN) en voer meteen naar Indië. Mijn familie stond me altijd bij de sluisen van IJmuiden uit te zwaaien. Op mijn zeventiende zag ik mijn ouders daar voor het laatst. Mijn moeder is tijdens de oorlog overleden aan tyfus.

Op 10 mei 1940 zond mijn vader een brief aan mijn leidinggevende, die mij het volgende voorlas: 'Zend mijn zoon alstublieft voorlopig niet terug naar Nederland, want het is bloedlink op de Noordzee. Als Willem blijft varen voor de koopvaardij, dan hoeft hij niet in militaire dienst op zijn achttiende.' Voortaan mocht ik redelijk veilig op de pakketvaart tussen Amerika en Indië varen. Een oudere stuurman op dat schip vond het leuk om mij onder zijn hoede te nemen en leerde mij dag en nacht het vak.

Overlevende van de scheepsramp met de Junyo Maru

Brand blussen in Soerabaja

Tijdens mijn week verlof in Soerabaja brak de oorlog in Azië uit. Op de radio in mijn hotel hoorde ik dat Pearl Harbor was aangevallen. Japan bombardeerde kort daarop ook Soerabaja en al het koopvaardijpersoneel moest helpen om de branden te blussen en lijken te bergen. Zoveel inlanders heb ik in de vlammenzee zien sterven. We volgden de tactiek van de verschroeide aarde; er mocht niets achterblijven waar de Jappen profijt van zouden kunnen hebben. Zo kregen we de opdracht zoveel mogelijk pyrotechnische werkplaatsen op Madoera in de lucht te laten vliegen.

Geïnterneerd in de Struiswijk-gevangenis

Op 10 mei 1942 werden mijn maat Leen Sloot en ik door de Jappen ingerekend en naar de Struiswijk-gevangenis in Batavia afgevoerd in een vrachtwagen. Wij werden zes maanden opgesloten samen in één kleine cel van 1,5 bij 2,5 meter. Het was steng verboden met anderen te praten. De Japanners bleven ons ondervragen, medegevangenen zag ik in elkaar geslagen na een verhoor voorbijkomen of we zagen ze helemaal niet meer terug.

Vanaf maart 1943 werden in de Struiswijk-gevangenis vooral 'Europese prominenten', politiefunctionarissen, docenten en stadswachters uit Batavia opgesloten die eerder in de Glodok-gevangenis geïnterneerd waren. We hadden het geluk dat de

Nederlandse kampleiding in handen kwam van jonkheer Herman van Karnebeek. Hij was kapitein en had de hand geschud van de Japanse keizer toen zijn vader voor de oorlog namens Nederland olieonderhandelingen met Japan had gevoerd. Aangezien de Japanse keizer heilig was, had de Japanse kampcommandant diep respect voor de jonkheer. Hij kreeg het voor elkaar dat we medicijnen en boeken kregen. De bibliotheken werden leeggehaald en naar de gevangenis gebracht. Ik stortte me op de studie 'Stuurman en Werktuigkundige'. Vrijwel alle docenten van die opleiding zaten ook in het kamp. Dag en nacht leerde ik en slaagde cum laude in het kamp voor het examen.

Goedgekeurd

Er kwam een nieuwe Japanse kampcommandant die niet meer zachtzinnig met Van Karnebeek omging. Begin januari 1944 werden wij allen vanuit Struiswijk overgeplaatst en in een geblindeerde trein naar een ander gevangenkamp afgevoerd. Er werd niets over het doel van de reis gezegd. Met 2.000 man moesten we van het treinstation marcheren naar de voormalige kazerne van het Tiende Infanterie Bataljon van het KNIL in Bandoeng. Met zo'n 6.000 man waren we hier geïnterneerd. Wie probeerde te ontsnappen werd voor het oog van het hele kamp gedood. Leen en ik moesten vanaf dat moment

zware dwangarbeid verrichten: grote geulen graven voor vrachtauto's. Koopvaardijlieden waren nu dwangarbeiders in de ogen van Japan en geen burgergeïnterneerden meer.

Op een dag werden we medisch gekeurd door twee Japanse artsen voor werk overzee. Op een pisangblad moesten we de ene arts onze ontlasting tonen, de andere arts onderzocht de rest van je lichaam. We werden allebei goedgekeurd voor dwangarbeid. Terug in de barak kwam er een koopvaardijman op me af die aan handlijnkunde deed. Hij had al een aantal medegevangenen de toekomst voorspeld, en vroeg opeens of hij mijn handen mocht lezen. Ook al geloof ik niet in hocuspocus, toch zei ik voor de lol: "Ga je gang maar". Hij zei: "Binnen een paar dagen beleef je een groot ongeluk. Het laatste stuk moet je zwemmen, maar je kunt het, jij komt eruit. Je maat Leen Sloot en ik zullen het niet overleven. Vervolgens word je ernstig ziek, maar ook dat zul je overleven en naar Holland terugkeren. In Holland blijf je kort, want ik zie je in een wit uniform in een warm land met een blonde vrouw en twee kinderen. Niet verder vertellen hoor, anders breekt er paniek uit."

Aan dek blijven

In september 1944 moesten we 's ochtends vroeg aantreden om weer te vertrekken. Waarheen de reis ons zou brengen werd niet verteld. Met 2.500 man werden we met geweerkolven een geblindeerde trein ingeslagen. Na een half uur opeengepakt in de trein, roken we de zeelucht van de haven van Batavia. Waarschijnlijk zouden we per schip verder gaan. Ik zei tegen Leen: "Laten we proberen achter in de rij te komen door langzamer te lopen. We moeten aan dek blijven, als er wat gebeurt dan is het veel te heet in dat overvolle ruim." Ondanks de strenge controle en het voortdurende slaan van de Japanners op iedereen in de rij om harder door te lopen, lukte het ons om als laatsten aan boord te gaan.

Op 16 september 1944 vertrok het schip in noordwestelijke richting. De ruimen zaten overvol met

Europese krijgsgevangenen en Javaanse dwangarbeiders. Meteen bedacht ik een list om mijn plek aan dek te handhaven. Ik meldde me vrijwillig aan om mensen naar het toilet te helpen. Ik hielp de zwakkeren, zieken of mensen met hoogtevrees, over de reling op de twee planken buitenboord te klimmen en hield de boel schoon met een emmer zeewater als een soort toiletjuffrouw. Al gauw zat ik onder de uitwerpselen, maar dat deerde me niet, zolang ik maar aan dek kon blijven. De rij wachtenden voor het buitenboordtoilet was lang, omdat veel mensen dysenterie hadden. Leen voelde niets voor dat werk en zocht een plek op het middendek. Dit was de laatste keer dat ik hem zag. Op het achterdek hielden ze ons in de gaten met mitrailleurs. Gevangenen die van uitputting waren gestorven werden zonder ceremonie overboord gegooid.

De ondergang van de Junyo Maru

Op 18 september 1944 deed een zware explosie het schip schudden. Delen van het middenschip vlogen alle kanten op. Daarna was het doodstil. Om paniek te voorkomen deelden de Japanners door de luidsprekers mee dat de motoren van het schip waren uitgevallen. Kort daarna was een tweede explosie te horen. Nu wist ik zeker dat het een torpedo was. Zo vlak langs de kust van West-Sumatra verwachtte je juist geen aanval. De onderzeeër bevond zich waarschijnlijk tussen ons schip en de kust.

Als ik me een paar tellen voor dit moment niet had verplaatst, dan was ik er ook geweest. Het hele middenschip was zwaar getroffen. Het schip helde voorover in zee. Voor mijn ogen verdronken duizenden Javanen die niet konden zwemmen in zee. Allen schreeuwden om hun moeder, baden tot god of smeekten de Jap hen te redden in hun reddingsboot. De Japanse korvet, die het schip had begeleid, redde alleen Japanners. Een vrachtwagen, die in het ruim stond, raakte los en plette enkele krijgsgevangenen. Sommigen konden zich redden door zich vast te houden aan vloten. Velen zaten klem in het ruim. Uiteindelijk duurde het twintig minuten voordat het schip zonk.

Foto: Ships Science Museum Tokyo. Uit Henk Hovinga's boek 'Op dood spoor. Het drama van de Pakan Baroe spoorweg 1943-1945.'

Het Japanse vrachtschip de Junyo Maru.

Ik sprong overboord en greep een stuk hout, maar al gauw pakte iemand dat van me af. Toen zag ik een halfvolle zoetwatertank, waar ik op ging liggen. Er kwamen al snel meer drenkelingen die zich hieraan vastklampten. Om de beurt lagen we erbovenop om uit te rusten van het zwemmen. De volgende ochtend werden we omringd door een groot aantal Japanners met zwemvesten en bajonetten. Ze staken ons met hun wapens van de watertank af. Ik zwom snel weg en een Jap gooide zijn bajonet rakelings langs mijn hoofd. Zo lang mogelijk zwom ik onder water weg en door de hoge golven was ik snel uit zicht verdwenen.

Verdrinkingsdood

Radeloos zocht ik naar een plank, maar zag niets. Net toen ik na een half uur zwemmen de hoop wilde opgeven, dreef er een baal sisal langs. Ik gleed er zo vaak van af dat het sisaltouw de huid van mijn borst en buik openschuurde. Als je zo ronddobbert en telkens in slaap valt van uitputting, dan is de verdrinkingsdood niet ver. Er is geen mooiere dood, want je zakt geruisloos weg. Mijn leven ging al aan mij voorbij en ik had er vrede mee dat ik zou verdrinken. Telkens zag ik toch weer een hoopgevend voorwerp voorbij drijven, waarmee ik misschien in leven kon blijven. En dan blijf je toch spartelen! Een omgekeerde sloep die ik opeens spotte bleek mijn redding. Ik was te verzwakt om deze alleen om te keren. Ik had hulp nodig van andere drenkelingen. Een Ambonees hielp mij en zijn vrienden kwamen ook helpen. Ik had alleen een lepel van metaal bij me als gereedschap en bedacht dat we van de koperbakken in de boot twee emmertjes konden buigen om het water eruit te scheppen. Dit lukte zowaar en na heel lang waterscheppen hadden we een lege sloep. We konden in onze sloep ook nog anderen opnemen, maar dat wilden de vijftien Ambonezen niet. Zij wilden naar Sumatra en dan in het binnenland ontsnappen. Zij wilden mij eigenlijk in zee dumpen, maar een van hen belette dit en bewaakte mij voortdurend door naast me te gaan zitten. De volgende dag was hij uit de boot verdwenen en ik voelde haarscherp aan dat ze ook van mij af wilden.

Redding

Een Japanse reddingsboot keerde weer terug na de Japanse overlevenden aan land te hebben gezet. De korvet kwam recht op ons

Route van de Junyo Maru en ondergang (zie rode stip).

Tweede Stuurman Willem Punt, Curaçao 1948.

Een omgekeerde sloep die ik opeens spotte bleek mijn redding.

Willem en Wil Punt, Hendrik-Ido-Ambacht, 2011.

afvaren en de kapitein vroeg wie onze leider was. Alle Ambonezen wezen mij aan. De kapitein nam ons aan boord, maar allereerst werd ik keihard afge-ranseld omdat ik had willen ontsnappen. Vervolgens werd ik door een Japanse arts aan boord helemaal ingesmeerd met jodium, zodat ik helemaal geel was. Hij zette ook een Japans teken op mijn hoofd, waardoor ze me allemaal uitlachten. Zo versuft als ik was van de pijn, maakte het me niets meer uit. Ik was in elk geval uit zee. Gevangenen die in slaap waren gevallen of verzwakt waren, werden door de Jap zonder pardon weer overboord gegooid. Op de kust van Sumatra beland moesten we naar een gevangenis in Padang lopen. Ik had een cel zonder dak en zonder schaduw, waar ik toen flink verbrand ben. Mijn borst en buik zijn wel goed genezen, dank zij die jodium.

Dwargarbeid aan de Pakan Baroespoorweg

Na twee weken moest ik met de overige gevangenen gaan werken aan de Pakan Baroespoorlijn. In de verzengende hitte bouwden wij bruggen of een aantal meter spoorweg per dag door vrijwel ondoordringbare rotsen en moerassen. Ik kreeg malaria met hoge koortsaanvallen en werd al in een barak voor de stervenden gelegd. Er kwam een militaire arts, die mij vanuit zijn waterfles zijn eigen kininetabletten toediende. Daarvan knapte ik zienderogen op. Daarnaast had ik twee beschermengelen, onderluitenant Smit en sergeant-majoor Aardewijn, die me lieten bijkomen van de malaria en me een aantal weken niet opstelden voor corvee aan de spoorlijn. Andere gevangenen benijdden me omdat het werk

ongelofelijk zwaar was. Toen de bevrijding kwam, was ik nog ziek. Lady Mountbatten kwam naar Sumatra, ik heb er niets van gemerkt. Maanden later pas mochten wij Sumatra verlaten.

Paradijs

Pas een aantal jaren geleden zag ik in een documentaire van 'Andere Tijden' dat de Engelse commandant van de onderzeeër de HMS Tradewind op 17 september 1944 had gezien dat zijn lange afstand periscoop stuk was gegaan door zeewater. Hij zou nog één dag patrouilleren bij de zuidwestkust van Sumatra tussen Bengkoeloe en Padang. Via een tweede korte afstand periscoop werd een sliert rook aan de horizon gezien. Commandant Maydon besloot om dichterbij te varen en vuurde vier torpedo's af, waarvan twee de vijand troffen. Hij kon niet weten dat er krijgsgevangenen aan boord van de Junyo Maru waren, want het vrachtschip voer alleen de Japanse vlag. Eind 1942 had het Internationale Rode Kruis er bij Japan op aangedrongen om volgens Geneefse afspraken met een rood kruis aan te geven dat er gevangenen aan boord waren. Door die scheepsramp ben ik van mijn geloof afgestapt. Mij is altijd voorgehouden: 'God is een verhoorder der gebeden'. Nou vergeet 't maar, er is wat afgebeden om mij heen in die golven en in de kampen. De voorspelling van die vreemde vogel is precies uitgekomen. Ik werd stuurman op de grote vaart, trouwde mijn Hollandse vrouw en we kregen twee kinderen. Later werd ik hoofd algemene zaken bij de Nautische dienst van Shell Rotterdam. Voor iedereen op kantoor was ik een vraagbaak, want ik kende de wereldzeeën en de vrachtschepen. Tegenwoordig hoef ik niet zo nodig meer op reis. In het echt ziet zo'n tropisch paradijs er stukken minder fraai uit dan in de reisgids. Mijn vrouw en ik hebben het hier goed samen.'

Interview en foto's: Ellen Lock

ten toon & te doen

Cogis, kennisinstituut en vraagbaak

Op het brede terrein van de psychosociale gevolgen van geweld heeft Cogis als organisatie door jarenlange expertise een sterke positie opgebouwd. Met name als het gaat om kennisoverdracht via scholing en onderwijs en de bibliotheek en als vraagbaak voor oorlogs- en geweldsgetroffenen.

Foto: Linda van Reek

De bibliotheek van Cogis.

Sinds kort maakt Cogis, evenals Centrum '45 en een tiental andere organisaties, deel uit van de Stichting Arq. Arq verbindt en ondersteunt gespecialiseerde organisaties rondom het thema 'psychotrauma' zodat deze organisaties elkaar wederzijds kunnen versterken en afzonderlijk hun werk op dit gebied beter kunnen doen.

Wat kan Cogis voor u betekenen?

Voor degenen die de Tweede Wereldoorlog hebben meegemaakt is het goed om te weten dat Cogis voor hen, als opvolger van het vroegere ICODO, nog altijd actief is. Zo verzorgt Cogis voorlichtingsbijeenkomsten voor personeel in verzorgings- en verpleeghuizen. Doel van deze bijeenkomsten is hen te attenderen op het feit dat de Tweede Wereldoorlog het leven van ouderen nog steeds inkleurt en hun gedrag kan beïnvloeden. Dit soort bijeenkomsten organiseert Cogis ook voor vrijwilligers die werkzaam zijn in hospices.

Aanspreekpunt Naoorlogse Generatie (ANG)

Daarnaast is bij Cogis voor kinderen van oorlogsgetroffenen het Aanspreekpunt Naoorlogse Generatie (ANG). Dat is een samenwerkingsverband van Centrum '45, het Sinai Centrum en Cogis. Doel van het aanspreekpunt is om de immateriële hulpverlening aan na de oorlog geboren kinderen van oorlogsgetroffenen te verbeteren. Dat betekent dat het bijvoorbeeld mogelijk is om psychotherapie vergoed te krijgen via een speciale regeling, de tijdelijke vergoedingsregeling psychotherapie naoorlogse generatie (Tvp). Daarnaast kunnen oorlogs- en geweldsgetroffenen, hun partners, kinderen en familieleden informatie en advies krijgen over materiële en immateriële problematiek.

Zoekt u een documentaire, informatie, of een boek over de oorlog?

Dan is er nog de bibliotheek van Cogis die een schat aan informatie bevat over de Tweede Wereldoorlog, met name over de psychische en sociale gevolgen daarvan. Veel informatie is ook digitaal toegankelijk. Voor slechts € 25,- per jaar geeft Cogis een kwartaalblad 'Cogiscope' uit over de gevolgen van geweld.

Cogis, Nienoord 5, 1e verdieping, 1112 XE Diemen.
Tel: 020-6601930, www.cogis.nl

Tien Jaar Joods Film Festival

Het Joods Film Festival in het Amsterdamse Theater Tuschinski vindt dit jaar plaats van 26 tot en met 30 oktober 2011 en viert haar tienjarig bestaan met een programma rond het thema Muziek.

In samenwerking met het Joods Historisch Museum worden films en documentaires vertoond uit onder andere Argentinië, Duitsland, Frankrijk en Israël. Na Amsterdam gaat het festival op tournee naar Den Haag (13 november), Hilversum (20 november), Maastricht (27 november), Groningen (10 december) en Den Bosch (18 december).

Alle informatie is vanaf oktober te vinden op de site www.joodsfilmfestival.nl en www.jhm.nl

Jewish Immigrants on Train.

Sterretje. Het waargebeurde verhaal van een meisje dat de jappenkampen overleeft

In augustus 2011 is bij uitgeverij Mozaïek het boek 'Sterretje' verschenen. Het boek beschrijft de ervaringen van het Nederlandse meisje Will, dat op achtjarige leeftijd met haar moeder en zusjes in een jappenkamp terecht komt. Na de bevrijding strijkt Will na een aantal omzwervingen neer in Zuid-Afrika.

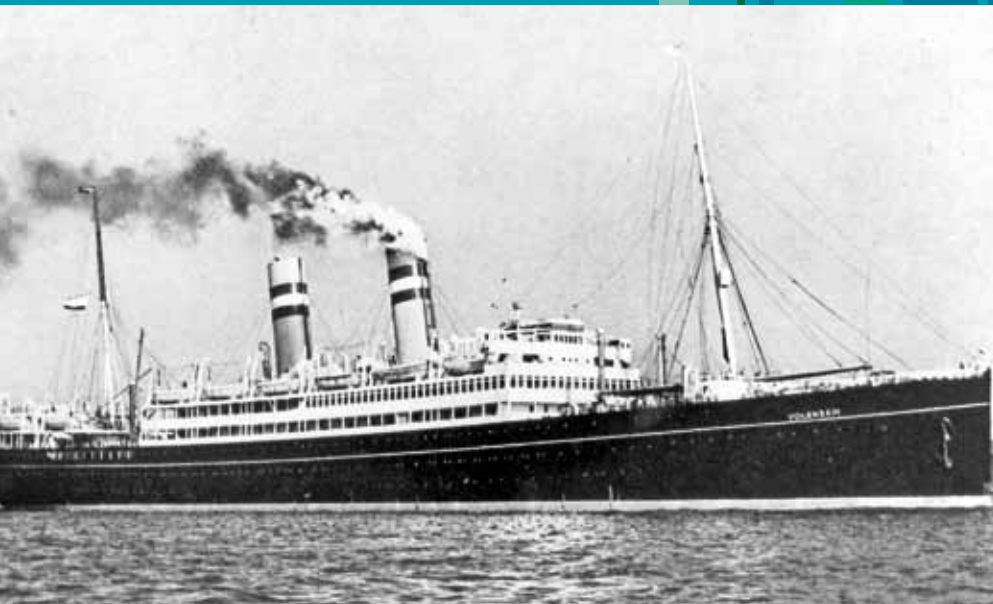
De roman is op een bijzondere manier tot stand gekomen, namelijk op basis van dagboeknotities van en gesprekken met Will van Halewijn, het meisje dat de hoofdrol speelt in het boek. Wills herinneringen zijn haar-scherp en zeer gedetailleerd, waardoor de lezer een unieke inkijk krijgt in een steeds onbekender stuk geschiedenis. Mariël le Roux kreeg van Will alle vrijheid het aangereikte materiaal te verwerken in een roman. Zo is 'Sterretje' een authentiek en indringend verhaal geworden.

Het boek is in augustus 2011 verschenen, bij gelegenheid van de herdenking van het einde van de Japanse bezetting van Nederlands-Indië op 15 augustus 1945. Zowel in Nederland als in Zuid-Afrika debuteert Mariël le Roux met 'Sterretje' (in het Zuid-Afrikaans getiteld: 'Wilhelmina, kampkind op Java'). Bij de Nederlandse boekwinkels verkrijgbaar voor € 18,90, verschenen bij uitgeverij Mozaïek onder ISBN-nummer: 978 90 239 9390 2.

Speciale aanbieding voor lezers van Aanspraak

De roman Sterretje van M. le Roux, van € 18,90 voor € 16,90 tegen inlevering van deze bon in de Nederlandse boekhandel.

Geldig van 1-9-2011 tot 1-12-2011.
Actienummer: 90189623.

De ss Volendam van de Holland-Amerika Lijn.

Foto's: NIMH

Kapitein A. Romein.

Online expositie: De Verplichte Vaart. Koopvaardij in oorlogstijd.

Op 26 april 2011 is de online expositie 'De Verplichte Vaart. Koopvaardij in oorlogstijd' geopend in Rotterdam. De expositie is te vinden op www.tweedewereldoorlog.nl en is een samenwerking van het Nationaal Comité 4 en 5 mei en het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH). Deze online expositie belicht het onbekende verhaal van het lot van vele handels- en passagiersschepen én hun bemanning tijdens de Tweede Wereldoorlog. Ze konden niet naar Nederland terugkeren en werden overal ter wereld ingezet.

Jarenlang verplicht op zee

Jarenlang verplicht op zee blijven. Geen mogelijkheid om naar huis te gaan, omdat je schip ingezet werd voor oorlogsdoeleinden. Dat overkwam duizenden koopvaardijmensen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Zij vervoerden handelswaar als olie, grondstoffen en levensmiddelen, maar omdat het oorlog was moesten zij van de Nederlandse regering blijven varen. De schepen werden ingezet voor de oorlogsindustrie. Olietankers werden vliegdekschepen. Luxe passagiersschepen als die van de Holland-Amerika Lijn en de Stoomvaart Maatschappij Nederland werden omgebouwd tot troepentransport- of hospitaalschepen. De bemanning diende op eens het vaderland. De schepen voeren overal,

bij Afrika, Malta, Ceylon, Melbourne, Rusland en uiteraard op de Noordzee. In 'De Verplichte Vaart' worden verschillende schepen en hun verhaal uitgelicht. Maar ook worden bijzondere getuigenverhalen getoond. De online expositie is vormgegeven door Black Magic Marker en het Nederlands Instituut voor Militaire Historie.

Betrouwbare portal

De website www.tweedewereldoorlog.nl is gestart in 2009, in het kader van het VWS beleidsprogramma Erfgoed van Oorlog. De website is dé portal voor iedereen die meer wil weten over de Tweede Wereldoorlog. Negentien organisaties op het gebied van herdenking en herinnering WOII hebben zich aan www.tweedewereldoorlog.nl verbonden. Met de online samenwerking hopen de organisaties het gedachtengoed rondom de Tweede Wereldoorlog levend te houden en tegelijk het hoofd te bieden aan de wildgroei van onbetrouwbare 'historische' informatie op internet. Jaarlijks opent op de site minstens één online expositie, die een aspect van de oorlog belicht. De Verplichte Vaart is de vierde expositie op www.tweedewereldoorlog.nl na 'De Eerste Vijf Dagen', 'Achter de Feestvreugde' en 'Erfgoed van de Oorlog'. Deze exposities zijn blijvend op de website te bekijken.

Hoe houd je de herinnering aan de Holocaust levend?

Het Nederlandse voorzitterschap in 2011 van de International Task Force Holocaust-Education, -Remembrance and -Research (ITF).

Wat betekent de Holocaust tegenwoordig en hoe informeer je de huidige generatie erover? Na een bezoek aan het voormalige concentratiekamp Neuengamme in 1998 vond de Zweedse minister-president, Göran Persson, dat er meer voorlichting moest komen over de geschiedenis van de Holocaust. Tot zijn grote verbazing bleken zijn eigen kinderen er nog niets over te hebben geleerd op school. In 1998 richtte hij een internationale Taskforce (werkgroep) op ter verbetering van het onderwijs over, de herinnering aan en onderzoek naar de Holocaust.

Inmiddels werken 28 landen samen om de herinnering aan de Holocaust levend te houden. Op 8 maart 2011 nam Nederland het voorzitterschap van de Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Remembrance and Research (ITF) over van Israël. Nederland is voor de tweede keer gevraagd het jaarlijks roulende voorzitterschap op zich te nemen.

Bij de invulling van dit voorzitterschap wordt door de ministeries van Buitenlandse Zaken en Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) intensief samengewerkt. Een interview met de Nederlandse voorzitter van het ITF, ambassadeur, Karel de Beer, en Marcel Floor, hoofd van de Nederlandse ITF-delegatie en hoofd van de afdeling Oorlogsgetroffenen en Herinnering WOII van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS).

Hoe is het ITF opgericht?

Karel de Beer: 'De Zweedse minister-president ontdekte in 1998 dat niet alleen zijn kinderen weinig of niets over de Holocaust wisten, maar dat er ook het nodige schortte aan het Zweedse onderwijssysteem. Een onderzoek onder Zweedse schoolkinderen bevestigde het gebrek aan kennis hierover. Hij vond dat de strijd tegen deze onwetendheid ook om een internationale aanpak vroeg. Daarom richtte hij de internationale Taskforce op om de wetenschap, de herinnering en het onderwijs over de Holocaust te bevorderen en te verbreiden. Persson vroeg de Amerikaanse president Bill Clinton en de Engelse premier Tony Blair hierbij om steun, die hem meteen tegemoet kwamen. De eerste bijeenkomst was in mei 1998.'

Marcel Floor, hoofd Nederlandse ITF-delegatie, en Karel de Beer, Nederlandse voorzitter van het ITF.

Marcel Floor: 'Wereldwijd blijkt de behoefte aan samenwerking wat betreft Holocaust - herdenking, -onderzoek en -onderwijs nog steeds wenselijk. Alle landen kunnen in principe lid worden van de werkgroep. Elk lid tekent de Stockholmdeclaratie en moet zich dan houden aan de oorspronkelijke doelstellingen. De Stockholmdeclaratie benadrukt het belang van het hoog houden van de verschrikkelijke waarheid over de Holocaust tegenover de ontkenneren ervan. Volgens de declaratie is het de verantwoordelijkheid van de internationale gemeenschap om genocide, etnische zuiveringen, racisme, antisemitisme en xenofobie te bestrijden. We hebben de morele plicht om te zorgen dat ook generaties na ons de ontstaansgeschiedenis van de Holocaust kunnen begrijpen en stilstaan bij de gevolgen ervan.'

Wat is het doel van ITF?

Karel de Beer: 'We willen politieke en wetenschappelijke leiders bijeen brengen om zich sterk te maken voor het op een juiste wijze overbrengen van de herinnering en betekenis van de Holocaust voor de burgers van alle lidstaten. Hiertoe brengen we

onderzoekers en docenten uit verschillende landen met elkaar in contact zodat zij wetenschappelijke gegevens, onderwijsmethoden en museumcollecties kunnen uitwisselen.

Het lidmaatschap is niet vrijblijvend, de lidstaten moeten ook zelf geld investeren in de eigen geschiedenis, herinneringscentra, musea en de voorlichting over de Holocaust. Een doel is dat elk land ook kritisch naar de eigen Holocaust-geschiedenis gaat kijken en juist ook over de nationale misdaden en schaduwzijden moet berichten. Als de zwartste bladzijden uit de geschiedenis ontbreken of worden verbloemd, dan is het de taak van de Taskforce de landen op hun verplichtingen uit de Stockholmdeclaratie te wijzen.'

Waarom bent u beiden betrokken bij deze opdracht?

Karel de Beer: 'Al jaren werk ik voor Buitenlandse Zaken. Tijdens mijn ambassadewerk in Israël, Amerika en Canada ben ik betrokken geweest bij veel Wuv-cliënten. Zodoende ken ik de groep

We streven ernaar dat de juiste, ongecensureerde en meest recente informatie over de Holocaust wordt overgedragen.

oorlogsgetroffenen van nabij en ik weet wat er speelt. Nederlandse oorlogsgetroffenen in Israël vroegen mij meer dan eens: "U vergeet ons toch niet?" We kunnen gerust stellen dat de Nederlandse overheid door nu voor de tweede maal het voorzitterschap op zich te nemen het onderwerp hoog op de politieke en wetenschappelijke agenda heeft gezet en laat uitvoeren door onze ministeries.'

Marcel Floor: 'Vanuit mijn functie als hoofd van de afdeling Oorlogsgetroffenen en Herinnering WOII bij het Ministerie van VWS heb ik al een groot netwerk in Nederland en daarbuiten. Voor de Taskforce werk ik nu nog intensiever samen met afgevaardigden van de betrokken organisaties op het gebied van Holocaust-Herinnering in Nederland: het Nationaal Comité 4-5 mei, de Anne Frank-Stichting, de Hollandsche Schouwburg, het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD) en de Herinneringscentra. Zo kunnen we onze praktische kennis over voorlichting meteen delen met andere landen. Onze eigen collecties worden dankzij de samenwerking eveneens aangevuld, bijvoorbeeld door een digitale verbinding met de herinneringskampen in Duitsland. Wij kunnen op onze beurt weer advies geven aan Holocaust-musea, educatie-projecten of onderzoeken, die worden opgezet in de voormalige Oostblokrepublieken.'

Hoe geeft Nederland invulling aan het ITF-voorzitterschap?

Karel de Beer: 'We willen de drie pijlers van de Taskforce: wetenschap, herinnering en onderwijs beter integreren, zowel nationaal als internationaal. Voeg de kennis van de drie deelgebieden samen en je kunt nog meer mensen bereiken. Om dat te bereiken bespreken we dit thema tijdens de twee internationale bijeenkomsten van de ITF in juni en in november.'

Investeert u geld in bestaande organisaties of financiert u alleen nieuwe projecten?

Karel de Beer: 'Beide. Organisaties kunnen aanvragen indienen voor hun projecten op dit vlak. In overleg met afvaardigingen van politici en wetenschappers uit alle betrokken landen bepalen we dan aan welke projecten we als eerste aandacht willen schenken.'

Hoe bereikt u jongeren van verschillende culturen die weinig op hebben met de geschiedenis van de Holocaust?

Marcel Floor: 'Door gebrek aan kennis weten veel jongeren niet dat niet alleen de Joden werden getroffen. Duitsland en Japan wilden wereldheerschappij en daar waren alle landen en culturen bij betrokken. Voor

jongeren in Nederland gaat het bij het leren over de Holocaust dus ook over hun eigen geschiedenis. Zo hebben Marokkaanse soldaten bijvoorbeeld gevochten voor de bevrijding van Europa tot in Zeeland toe. Ook Surinamers en Antillianen vochten mee in de oorlog voor Nederland. Bij de verovering van Monte Casino in Italië speelden speciaal in de bergen getrainde Marokkaanse en Algerijnse eenheden in het Franse leger zelfs een sleutelrol. Alle continenten werden betrokken in de strijd, dus voor iedere wereldburger is deze geschiedenis interessant.'

Wat doet u om de herinnering te bewaren als de gastsprekers van de eerste generatie er niet meer zijn?

Karel de Beer: 'We hebben bijvoorbeeld contact gelegd met de onderzoekers van de Shoah Foundation van de Amerikaanse regisseur Steven Spielberg. De interviews mogen gebruikt worden bij het onderwijs over de Holocaust. Daarnaast werken we samen met internationale wetenschappers die nog extra digitale zoekfuncties willen maken in de interviews, zodat je sneller op naam en plaatsnaam kunt zoeken om je informatie te vinden.'

We streven ernaar dat de juiste, ongecensureerde en meest recente informatie wordt overgedragen via onderwijsprojecten onder andere op het internet en via de sociale media. Ook steunen we kennisoverdracht via de bezoeken aan de oorlogsmusea, herinneringscentra, oorlogsarchieven en de reizen naar concentratiekampen voor diverse groepen geïnteresseerden. Daarnaast is het belangrijk dat een organisatie als de ITF het onderwerp op de politieke agenda houdt en blijft stimuleren dat er onder meer in het onderwijs voldoende aandacht aan wordt besteed.'

Marcel Floor: 'Ook in het VWS-programma 'Erfgoed van de Oorlog' hebben we zoveel mogelijk getuigenissen laten filmen en gereed gemaakt voor het onderwijs en hier wordt nog steeds aan gewerkt.'

Wat zijn uw successen tot nu toe en wat de tegenvallers?

Karel de Beer: 'Voorafgaand aan onze conferentie onder Nederlands voorzitterschap die onlangs in juni is gehouden, heb ik alle 28 lidstaten bezocht om hun wensen voor eventuele projecten in kaart te brengen. Een succes is dat we alle wensen al goed in kaart hebben gebracht en dat er nog steeds een flink aantal landen is dat lid wil worden. Van echte tegenvallers is geen sprake, maar soms moet ik een land wijzen op de eigen verantwoordelijkheden. In landen waar men minder openheid gewend is, kan dat nog wel eens een harde dobber zijn.'

U wilt het kennisniveau over de Holocaust op peil brengen. Wanneer is het doel bereikt?

Karel de Beer: 'Voorlopig is het nog heel zinvol dat we een internationale organisatie zijn die verbindingsen kan maken om de voorlichting over de Holocaust in alle betrokken landen van de grond te krijgen. Soms kunnen we als internationale organisatie meer druk op een land uitoefenen om bijvoorbeeld archieven te openen voor onderzoek. Met de modernste middelen proberen we de nieuwe generatie te bereiken en dit ook van overheidswege uit te laten stimuleren. Wij zetten met de politici en wetenschappers in die landen de processen in gang die nodig zijn voor het behoud van de kennis. We doen ons werk als Taskforce vooral achter de schermen. Inderdaad, hoe meet je of het kennisniveau over de Holocaust voldoende is? Je moet ook niet bang zijn om jezelf op te heffen als je oorspronkelijke doelstelling is vervuld en je taak dus overbodig zou zijn. Maar zover zijn we helaas nog lang niet.'

Interview en foto's: Ellen Lock

Zoek?!

De redactie stelt cliënten in de gelegenheid een korte advertentie (maximaal 100 woorden) te plaatsen. Hieraan zijn geen kosten verbonden. Ontvangen oproepen kunnen niet direct worden geplaatst, omdat er veel verzoeken binnenkomen. De redactie neemt geen verantwoordelijkheid voor de inhoud van de oproepen. Alle oproepen zijn te zien op de website www.svb.nl/wvo of www.pur.nl

Ik ben een zoon van Piet (Petrus) Holt die in WOII in Japan m.n. in Kamp-Fukuoka in een kolenmijn te werk is gesteld. Ik ben op zoek naar diegenen die hem in of rond die periode gekend hebben en mij er iets over willen/kunnen vertellen. Bij voorbaat dank. Jos Holt, Hofkamp 121, 7582 GN Losser (OV), tel: 053-7850340, mobiel: 06-10057482, e-mail: jholt@live.nl

Ik ben op zoek naar dhr. Jan Muller (Ernst Jan), laatste adres Maastricht. Heeft een zoon Eddy. Wie kan mij zeggen waar deze lieve neef nu is. Sinds zijn scheiding contact verloren. Als kind waren wij in Bandung, jl. Paledang, zoon v. oom Dolf Muller. Ook ben ik op zoek naar mijn jongere broer Ruud de Grijs. Als je ouder wordt, wil je toch je familie terugzien, vragen stellen enz. Reacties graag naar: Louise de Grijs, Halleyweg 76, 3318 CN Dordrecht, tel: 078-6185973.

Truus Lund (1937) zoekt mensen die haar of haar broers hebben gekend in de periode 1942-1943 in Bandoeng in wijk Gempol. Zij woonde destijds met haar broers Wim, Ruud en Bert in deze afgesloten wijk. Er zou voor het huis een massagraf zijn aangelegd, maar de bevrijding voorkwam de ingebruikname ervan. Reacties kunt u richten aan Truus Lund, tel: 033-4721256 of per e-mail: g.c.lund@ziggo.nl

Ik ben geboren in het Batakland op Sumatra Indonesia. In mijn vroege jaren heeft mijn familie in Taroetoeng gewoond. We waren daar toen de oorlog kwam en zijn toen in verschillende jappen-

kampen geweest: Brastagi en vooral Sirengo-rengo. Ik vraag me af of verschillende van mijn vrienden nog leven? Men kan contact opnemen met: Adriaan van der Bijl, 1119 Ave. G north Saskatoon Sk. S7L 2A2 Canada, e-mail: aevdbijl@shaw.ca

Mijn naam is Isaac Jack Zomerplaag Trompetter. Ik was drie jaar ondergedoken vanaf september 1942. In de vroege lente van 1943 arriveerde ik bij de familie de Groot in Heino, waar ik mocht blijven tot het einde van de oorlog. Mijn ouders overleefden ook de onderduik en ik vond hen terug na de oorlog. Heeft iemand misschien informatie over deze familie de Groot uit Heino? Reacties graag naar: Isaac Jack Zomerplaag Trompetter, 39 Porter St., Cambridge, Ma.02141 USA, tel: +1-617-491-8376, e-mail: lucjac.lucy@gmail.com

Ik zoek gegevens en foto's van Mochtar Singh Gill, deze had een relatie met de Indische Paula Maria Mendoza-Raven. Zij kregen een zoon, Rob Mendoza, geboren in een interneringskamp te Bandung op 18-08-1945. Mochtar Singh Gill startte in 1938 in Jakarta met zijn vader een winkelketen. In 1968/69 zette hij een winkelketen op in Singapore onder de naam Royal Sporting house/ Gill Capital? Paula Maria Mendoza woonde in de jaren 50 in Bandung aan de Jalan Karang Tingal. Later vertrok zij met haar kinderen en partner (Jack grand-pre-Molière, die een blanda was) naar Ambon omstreeks 1951/52. Reacties t.a.v. Simone Koopmans, Schoterlandseweg 191, 8411 ZE Jubbega, tel: 0516-461105, e-mail: hermansteksten@hotmail.com

Het Digitaal Joods Monument wil de slachtoffers van de Shoah een gezicht geven. Heeft u nog familie- of portretfoto's? Als u foto's of oude documenten beschikbaar wilt stellen, neem dan contact op met het Joods Historisch Museum. Desgewenst komt de heer E. Gompers bij u thuis voor begeleiding en hulp bij het plaatsen van uw foto's op het Digitaal Joods

Monument (www.joodsmonument.nl), Joods Historisch Museum, Afd. Digitaal Joods Monument, t.a.v. dhr. E. Gompers, Postbus 16737, 1001 RE Amsterdam, tel: 020-5310350, e-mail: ernest@jhm.nl

Ik zoek mijn beide dochters: Louise van Dam geboren op 25 november 1949 en Frederika Jetje van Dam, geboren op 27 november 1948. Ik heb mijn dochters al jaren niet meer gezien, noch gehoord. Ik probeer hen al langere tijd te vinden, maar tot nu toe zonder succes. Ik hoop hen van harte weer te vinden. Izak van Dam, Albrecht Dürer Ring 14, 67227 Frankenthal, Duitsland, tel: 0049-623340716.

Wie heeft mij, Gerrie Schuur, geboren 1940, gekend? Samen met mijn moeder Martje Schuur-Steenhuis was ik in BanjoeBiroe, Moentilan en Ambarawa. Ik zou graag weten hoe en wie ik in die tijd was. Wie heeft mij in één van deze kampen het negerpopje Suzanna gegeven? Ik zou die lieve geefster graag ontmoeten. Reacties graag naar: mw. G.H. Schuur, Jan Liefersstraat 38, 8181 MJ Heerde, tel: 0578-842357.

Een jonge Javaan, die Bandi (of Subandi) heette, is met een Nederlands transport gedurende die gevaarlijke periode na de Japanse bezetting naar Nederland gegaan. Hij zal dus nu al vrij oud zijn áls hij nog leeft. Zijn moeder heette Warsiyah, zijn grootvader heette Dastam en zijn tante (zus van zijn moeder) was Sarkonah. Hij woonde in een kleine plaats ten zuiden van Pekalongan dat Kedungwuni heet, in de lurah Gembong. Zijn familie in Pekalongan mist hem nog steeds en zou graag iets te weten komen. Weet u iets van (Su)Bandi? Reacties graag naar: Sandra Niessen, Fangmanweg 23, 6862 EH Oosterbeek, tel: 06-22506646, e-mail: niess305@planet.nl

Wie kan mij in contact brengen met Tielie van der Wijk? Na de oorlog woonde zij in Hoogeveen, Drente, Alteveerstraat 105, Holland, naast mijn

pleegtante Nella Koster, die een kleine kruidenierswinkel aan huis had. Ze woonde met haar moeder, Fie en haar grootmoeder. Naar mijn beste weten is Tielie getrouwd naar Zwitserland gegaan? Mijn oorlogsnaam was Riekje Visser. Reacties graag naar: Riwka Levisson, Moshaw Tifrach, Doar Na, Negev, Israël, e-mail: riwka99@gmail.com, tel: +972(0)8-992402, fax: 08-9960333, mobiel: +972(0)54138190.

Ieder jaar plaatst iemand anoniem een gekleurde vlinder op het Monument ter herdenking van de bijna 1.300 in juni 1943 naar Sobibor gedeporteerde kinderen, bij de naam van mijn vermoorde nichtje Emmy. Ik zou zeer graag contact met diegene willen opnemen, misschien kan ik iets meer te weten komen over Emmy's verblijf in Vught. Ik heb vele familie-foto's en enkele verhalen, ze was het dochttertje van mijn moeder's broer Maurits (Mozes) van Dam en zijn vrouw Chel (Rachel) van Dam-Leons. Ze woonden op de Oosteindelaan in Voorburg. Gegevens over Emmy: Emma Rosette van Dam, 23-6-1937 's-Gravenhage, 11-6-1943 Sobibor. Mijn naam is Louise (Loes) Sorensen-Stein, 13201-23A Avenue, Surrey B.C., Canada, e-mail: Louise369@shaw.ca

Wie heeft informatie over: Lion Emanuel (Leo) Jacobs, (1890, Johannesburg - 1945, Ambarawa), gewerkt bij Geo Wehry & Co. Echtgenote: Marie Heiltje Hillen, (1900, Batavia -1990, Leusden). Zijn broers: Karel Lion Jacobs, (1889, Pretoria - 1979, De Bilt). Echtgenote: Aletta Eveline Maronier. Bernard Maurits Jacobs (1897, Koedoes - 1943, Auschwitz). Herman Bernard Jacobs (1895, Koedoes - 1945, Midden-Europa). Voor de oorlog woonde hij op de Spinozaweg 80 in Utrecht. Hij was botanicus. Mijn vader: Willem Pieter Leo (Wil) (1924, Batavia - 1966, Amsterdam). Karel en Wil hebben bij de LinMij in Amsterdam gewerkt. Reacties graag naar: Eveline Jacobs, Reaumurstraat 50 hs, 1097 RH Amsterdam, tel: 06-28087797, e-mail: maryeve020@hotmail.com

Vraag & antwoord

Compenseren de wetten voor verzetsdeelnemers en oorlogsgetroffenen het geheel of gedeeltelijk wegvallen van toeslagen op de AOW?

Compensatie is niet altijd mogelijk. Maar als u een lagere AOW ontvangt door het vervallen of verlagen van een toeslag, dan zullen wij u berichten als het zinvol blijkt om uw pensioen of uitkering opnieuw te laten vaststellen.

Per 1 augustus 2011 heeft een aantal cliënten met een partner jonger dan 65 jaar minder AOW-partner-toeslag gekregen. Als dit voor u geldt en u heeft een pensioen of uitkering als verzetsdeelnemer of oorlogsgetroffene waarop de AOW in mindering wordt gebracht, krijgt u van ons schriftelijk bericht. Bij dit bericht ontvangt u een aanvraagformulier voor een nieuwe vaststelling van uw pensioen of uitkering. Een aanvraag voor een nieuwe vaststelling hoeft niet tot een hoger bedrag aan pensioen of uitkering te leiden. Dit hangt af van uw inkomsten en persoonlijke omstandigheden van dat moment, waaronder de lagere AOW. Uw pensioen of uitkering wordt alleen opnieuw vastgesteld als de verhoging meer is dan 1% van het grondslagbedrag.

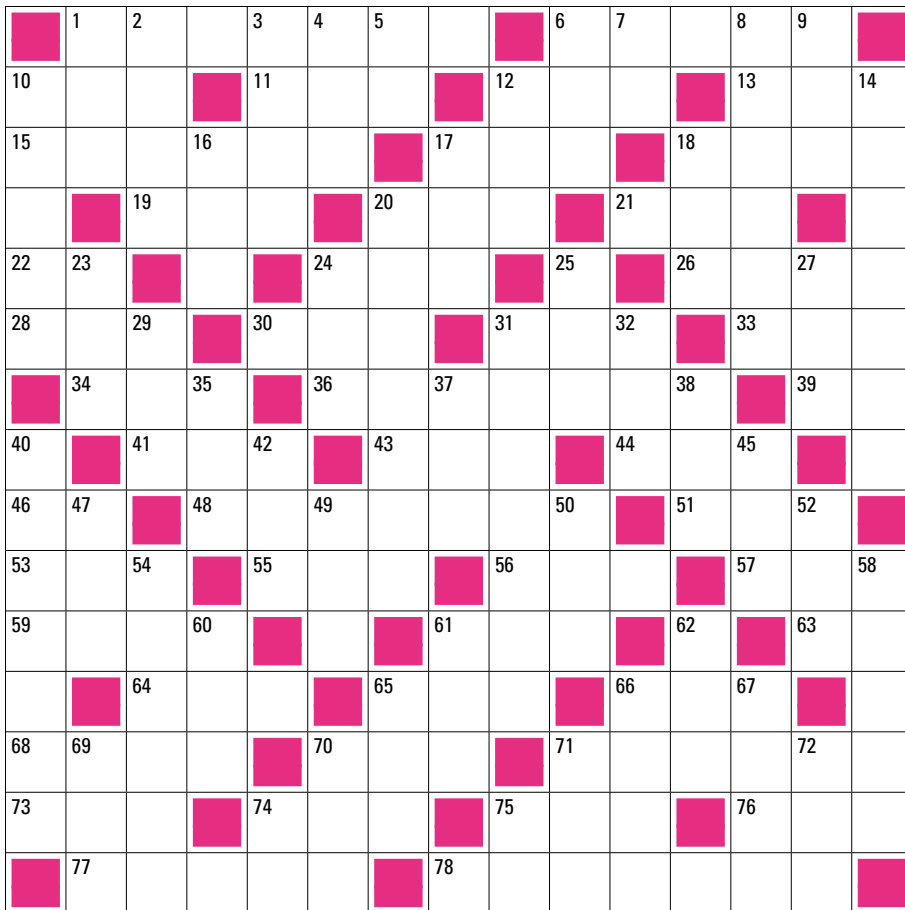
Per 1 juni 2011 komen cliënten in het buitenland, die voor minder dan 90% van hun totale inkomsten onder de Nederlandse belastingwetgeving vallen, niet meer in aanmerking voor de tegemoetkoming voor koopkrachtbehoud. Deze tegemoetkoming werd voorheen bij de AOW uitgekeerd. Het wegvallen van deze koopkracht-tegemoetkoming voor oudere belastingplichtigen kan niet gecompenseerd worden door de wetten voor verzetsdeelnemers en oorlogsgetroffenen, omdat deze nooit als inkomen op hun pensioen of uitkering in mindering is gebracht.

Wat gebeurt er met de Wuv- of Wubo-uitkering bij overlijden?

Als er geen partner is, wordt de uitkering stopgezet. Is er wel een partner, dan wordt de uitkering nog twee maanden na de maand van overlijden uitbetaald. Als er naast de uitkering ook financiële bijdragen in kosten van voorzieningen waren toegekend, komen die te vervallen. Wel zijn er enkele voorzieningen die nog enige tijd ter overbrugging aan de partner doorbetaald kunnen worden. Welke dit zijn en wanneer dit mogelijk is kunt u vinden in de folder "Financiële ondersteuning voor de nabestaande (Wuv en Wubo)". In deze folder kunt u ook lezen wanneer de partner recht heeft op een uitkering als nabestaande. Een uitkering als nabestaande zal veelal aanmerkelijk lager zijn dan de uitkering voor het overlijden was.

Als u een uitkering heeft en uw partner komt te overlijden, dan moet uw uitkering opnieuw worden vastgesteld. Daarbij houden wij rekening met uw inkomsten, een ander uitkeringspercentage en wijzigingen in toeslagen. Afhankelijk van uw financiële situatie zal de nieuw vastgestelde uitkering lager of iets hoger kunnen zijn dan u voorheen gewend was. Financiële bijdragen in uw kosten van voorzieningen veranderen niet. Meer informatie kunt u vinden in de folder "Wijziging van de Wuv- of Wubo-uitkering na het overlijden van de partner".

Folders en brochures zijn beschikbaar op onze website en kunnen ook via e-mail (info.wvo@svb.nl) of telefonisch worden opgevraagd bij de medewerkers cliëntservice (071-5356888).

Uw oplossing:

63	21	76	77	3	31	48
----	----	----	----	---	----	----

Horizontaal

1 feestartikel **6** aanvankelijk **10** rivier in Nederland **11** 100 gram **12** kippenhok **13** Grieks eiland **15** oude kunstvoorwerpen **17** poos **18** hijstoesel **19** onbepaald voornaamwoord **20** vruchtennat **21** paling **22** boven **24** gravure **26** zuivelproduct **28** naar aanleiding van **30** flink gevorderd **31** plomp **33** korte kous **34** deel van de hals **36** verslag van een vergadering **39** meer dan goed is **41** insect **43** mengsel **44** kappersgerei **46** spil **48** bekercompetitie (voetbal) **51** snel **53** zwemvogel **55** onder nul **56** voordat **57** dakdeel **59** weg met bomen **61** mager **63** rivier in Italië **64** insect **65** roofdier **66** spie **68** pronkzuchtig **70** deel van een hengelroede **71** gedrocht **73** zulke **74** religieuze **75** voor **76** sliert **77** platenboek **78** reukwerk.

Verticaal

1 streep **2** tegen **3** buit **4** deel van een visfuij **5** rund **6** gelofte **7** voegwoord **8** sportonderricht **9** jofel **10** werkgebied **12** volgroeid **14** steekcontact **16** schraal **17** buidel **18** jong dier **20** tussenpersoon **23** herdersgod **24** getal **25** in de grond levend dier **27** bestemming **29** voedingsstof **31** weelderig **32** zot **35** lage temperatuur **37** zenuwtrek **38** zot **40** diner **42** verdrag **45** mens **47** groente **49** Europeaan **50** schrijfbenodigdheid **52** muziek **54** tweebultig zoogdier **58** marktprijs van valuta **60** zero **61** niet slim **62** tuinperk **65** deel van een vis **66** dierengeluid **67** betaalwijze **69** projectieplaatje **70** rekenopgave **71** Noorse munt **72** loofboom **74** op dit moment **75** onmeetbaar getal.

Los het kruiswoordraadsel op en breng daarna de letters uit het diagram over naar de gelijkgenummerde vakjes van de oplossingsbalk. Uw oplossing kunt u voor 1 november 2011 sturen naar:

SVB-Vestiging Leiden
Afdeling Verzetsdeelnemers
en Oorlogsgetroffenen
Redactie van Aanspraak
Postbus 9575, 2300 RB Leiden

Uit de goede oplossingen worden de namen getrokken van een eerste (€ 75), een tweede (€ 50) en een derde (€ 25) prijswinnaar. In het volgende nummer van Aanspraak maken we de oplossing van deze puzzel en de namen van de drie prijswinnaars bekend. (N.B. medewerkers zijn van deelname uitgesloten).

Prijswinnaars juni-puzzel:

De juiste oplossing was: zandkasteel. De winnaars van de juni-puzzel 2011 zijn: mw. S. de Roos- à Cohen, Nof Ayalon, Israël (1e prijs); dhr. J.W.C. Kleian, Busot, Alicante, Spanje (2e prijs); mw. T.H. Meesters-Slee, Heerenveen (3e prijs). Van harte gelukkigewenst! U ontvangt het bijbehorende geldbedrag zo spoedig mogelijk op uw bankrekening.

Adressen / colofon

Correspondentieadres

Sociale Verzekeringsbank
Afd. Verzetsdeelnemers en Oorlogsgetroffenen
Postbus 9575, 2300 RB Leiden

Bezoekadres

Stationsplein 1, Leiden
tel: 071 - 535 65 00, fax: 071 - 576 60 03
e-mail: info.wvo@svb.nl of info@pur.nl
website: www.svb.nl/wvo of www.pur.nl

Israël

Nederlands Informatie Kantoor (NIK)

Sha'arei Ha'ir, 216 Jaffa Street, 5th floor
94-383 Jerusalem
tel: +972 (0)2 537 2991, fax: +972 (0)2 537 7041
e-mail: office@wuvisrael.org

Indonesië

Ambassade v/h Koninkrijk der Nederlanden

Jl. H.R. Rasuna Said Kav. S-3 Kuningan, Jakarta 12950
tel: +62 (0)21 524 8200, fax: +62 (0)21 525 0443
e-mail: jak-pur@minbuza.nl
website: <http://indonesie.nlambassade.org>

Verenigde Staten

Consulate General of the Netherlands

War Victims Department (WUV)
11766 Wilshire Boulevard, suite 1150
Los Angeles, CA 90025
tel: +1 877 388 2443 (Toll free), fax: +1 310 478 3428
e-mail: loswuv@gmail.com, website: www.sanfrancisco.the-netherlands.org

Canada

Consulate General of the Netherlands

War Victims Department (WUV)
1, Dundas Street West, suite 2106
Toronto, Ontario M5G 1Z3
tel: +1 416 598 2534 ext. 230, fax: +1 416 598 8064
e-mail: tor-wuv@minbuza.nl, website: www.toronto.the-netherlands.org

Australië

Consulate-General of the Netherlands

War Victims Department (WUV)
Level 23, Tower 2, 101 Grafton Street
(corner Grosvenor St), Bondi Junction NSW 2022
tel: +61 (0)2 9387 6644, fax: +61 (0)2 9387 3962
e-mail: syd-wuv@minbuza.nl, website: www.netherlands.org.au

Aanspraak is een gezamenlijke uitgave van de Sociale Verzekeringsbank en de Pensioen- en Uitkeringsraad.

De Sociale Verzekeringsbank (vestiging Leiden) verzorgt de uitvoering van de Nederlandse wetten voor Verzetsdeelnemers en Oorlogsgetroffenen. Met al uw vragen kunt u daar terecht. Aanvragen voor deze wetten van nieuwe klanten worden beoordeeld door de Pensioen- en Uitkeringsraad. De PUR stelt ook het beleid voor deze wetten vast.

Aan de inhoud van de artikelen kunnen geen rechten worden ontleend. Overname van (delen uit) dit magazine mag uitsluitend geschieden na schriftelijke toestemming van de redactie.

Redactieadres

SVB, t.a.v. Aanspraak
Postbus 9575, 2300 RB Leiden
tel: 071 - 535 65 00

e-mail: aanspraak.wvo@svb.nl
aanspraak@pur.nl

website: www.svb.nl/wvo
www.pur.nl

Oplage 37.500 exemplaren

Interviews en tekst

André Kuijpers, Ellen Lock

Drukwerk

MediaCenter
Rotterdam

Foto's

Alter Kacyzne (The Forward), Ellen Lock, Mozaïek, NIMH, Linda van Reek, Ships Science Museum in Tokyo, Norbert Voskens

Coverfoto Familiearchief Cees Fasseur

Vormgeving

Irene de Bruijn, Ellen Lock

Voor slechtzienden is de gesproken versie van Aanspraak gratis op CD-rom verkrijgbaar.

English translations of selected articles in Aanspraak can be found on our website: www.svb.nl/wvo or www.pur.nl